DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.7634184 **Pages: 472-483**

WOMEN IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT: SCIENCE AND QUALITY EDUCATION

3RD INTERNATIONAL CONFERENCE

ШАРҚ ДАВЛАТЛАРИДА ГЕНДЕР ВА ҲУҚУҚИЙ КОММУНИКАЦИЯ

Мухаббат Салиева
ТДШУ "Таржимашунослик ва халқаро журналистика" кафедраси, доцент
Muhabbat2962@mail.ru
Дилшода Мубаракова
ТДШУ "Таржимашунослик ва халқаро журналистика" кафедраси доцент в.б
dilim_12@yahoo.com

Калит сўзлар: Жамият, давлат, маънавият, ахлоқ, коммуникация, алоқа, ибодатхона, мадраса, марказий осиё, мамлакат, сиёсат.

.

Аннотация: Мақолада шарқ давлатларида илм-фан маданият қадим замонлардан ривожланганлиги, бугунги даврнинг мураккаблиги замонавий халқаро ва миллий оммавий ахборот воситалари таъсирида кўп асрлар давомида шаклланган қадриятларнинг аҳамиятига эътибор каратишни мақсад қилинди. Шунинг учун куннинг муҳим вазифаларидан бири – ўрта асрлар тажрибасига яна бир бор мурожаат этиб, минг йиллик синовларидан ўтган ижобий натижа ва маданий бойликларни тўлароқ ўзлаштириш, инсонпарварлик ғояларидан самарали фойдаланишга алоҳида эътибор каратилди.

"WOMEN IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT: SCIENCE AND QUALITY EDUCATION"

Key words: Society, state, spirituality, morality, communication, connection, temple, madrasa, Central Asia, country, politics.

Abstract: The article aimed to draw attention to the fact that science and culture in the eastern countries have developed since ancient times, the complexity of today's era and the importance of values formed over many centuries under the influence of modern international and national mass media. Therefore, one of the important tasks of the day is to refer once again to the experience of the Middle Ages, and special attention was paid to the positive results of the thousand-year tests and the full assimilation of cultural wealth, the effective use of humanitarian ideas.

Ключевые слова: общество, государство, духовность, нравственность, общение, связь, храм, медресе, Средняя Азия, страна, политика.

Аннотация:В статье ставится задача обратить внимание на то, что наука и культура в восточных странах развивались с древнейших времен, сложность современной эпохи и важность ценностей, формировавшихся на протяжении многих веков под влиянием современных интернациональных и национальных масс. СМИ. Поэтому одной из важных задач дня является обращение еще раз к опыту Средневековья, причем особое внимание уделялось положительным результатам тысячелетних испытаний и полному усвоению культурных ценностей, эффективному использованию гуманитарные идеи.

Хотин-қизларимизнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини оширишда эътибор кучайтирилаётганлигининг яна бошқа жиҳатлари ҳам бор. Хусусан, уларнинг ҳуқуқий маданияти ва ҳуқуқий саводхонлигини ошириш, иқтисодий фаолиятни кенг йўлга қўйиш, ижтимоий ҳимоя тизимини такомиллаштириш масалалари давлатнинг муҳим мақсадлари қаторидан жой олди. Мамлакатимизда амалга оширилаѐтган ислоҳотлар таълим ва тарбияга эътиборнинг кучайтирилиши билан янада мустаҳкамланди. Юртимиз равнақи, фарзандларимизнинг, хусусан қизларимизнинг билимли, ҳар жиҳатдан баркамол бўлиб улғайишида, жамиятимизнинг маънавий-маърифий жиҳатдан юксалишида хотинқизларимизнинг ҳиссаси каттадир. Буюк аждодларимиз, миллатимиз тарихидан маълумки, ўзбек аёли, ўзбек оналари нафақат ўз элимиз, балки дунё ҳамжамияти, умумбашарият тараққиётига улкан ҳиссасини қўшган машҳур ўғлонлари – жасур, ботир Амир Темур, Жалолиддин Мангуберди каби саркардалари, Баҳоуддин Нақшбанд, Абдуҳолиқ Ғиждувоний, ҳазрат Хўжа Аҳрор Вали каби азиз авлиёлари, жаҳонни турли жабҳаларда лол қолдирган олимлари – Абу Наср Форобий, Абу Райхон Беруний, Имом Ал Бухорий, Абу Али ибн Сино, Ал Хоразмий, Мирзо Улуғбек, адиблари – Алишер Навоий, Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Умар Ҳайём, Фитрат, Чўлпон, Абдулла Қаҳҳор, Ойбек сингари инсонлар билан машҳурдирлар. Мағрур, жасур ва доно Тўмарис, Бибихоним, Нодирабегим, 50 Увайсийлар номлари нафақат биз учун, балки

илғор фикрли дунё аҳли учун ҳам илиқ ва улуғ эканини ҳаммамиз яхши биламиз

Ўрта асрлардаги Шарқ маданиятини ўрганиш глобаллашув даврида янада долзарблашмоқда. Ахборий тажовузлар натижасида бугунги кунга келиб, инсоният ҳаётида ўрнатилган маънавий-ахлоқий меъёрлар аста-секин емирилиб, одамзот постмавжудлик (постсуществование) даврига ўтмоқда. Даниэлл Беллдан кейин “пост” сўзи оммалашиб кетди. Постиндустриал жамият, постмодернизм, постинсоний келажак (постчеловеческое будущее), постзамонавийлик (постсовременность) тушунчалари кенг истеъмолга кирмоқда, бу эса ҳар бир инсонни чуқур билим олиш даврдан орқада қолмасликка чорлайди десак муболаға бўлмайди.

Ўрта асрларда Марказий Осиё мамлакатлари ҳудудида ижтимоий ривожланиш кучли бўлганки, натижада, одамларда маълумотларни етказиш воситаларига бўлган эҳтиёж ортган. Бугунги кунда биз бу ҳолни ўша даврлардаги оммавий маданий коммуникацияларнинг юксалиши деб баҳолашга ҳақлимиз. Шарқ халқлари мутаффаккирлари Алишер Навоий, Ибн Сино, Ал Бухорий, Фаробий ва бошқалар ўз асарларида комил инсонни юзага келишида аѐлларнинг ўрни муҳим эканини кўп бора таъкидланган. Лекин ўтган асрларда аѐлларнинг ҳуқуқлари эркакларникидан анчагина пастда эди. Замон ривожланган сари дунѐда аѐлларнинг ўрни ошиб борди.

Абу Наср Форобий кўрсатганидек, маданият одамзот ҳаётида муҳим ўринга эга эканини Афлотун шундай таърифлайди: «Афлотун ниҳоятда фойдали бўлган бир фикрни тушунтиришга интилади, бу – адолатнинг гўзаллигидир». ,[10.Б.50] Ўша даврда алоқа воситаларининг аҳамияти нечоғли муҳим бўлганлиги давлат ва жамиятни бошқаришда ёзма ҳамда оғзаки алоқа турлари оммавий тарзда амалга оширилганлиги билан ойдинлашади.

Мазкур бўлимда маданий коммуникациянинг аҳамияти ва унинг хусусиятларини ўрганиш, ҳамда ўрта асрларда Марказий Осиё ҳудудида коммуникациялар қандай бўлганлиги ҳақида сўз юритилади.

Ўрта асрлардаги оммавий коммуникация объектлари бизгача кўпроқ моддий, яъни мадраса, масжид, миноралар ва шу каби шаклларда етиб келган. Бундай объектлар, биринчидан, ўша даврлардаги маданиятнинг ҳосиласи бўлса, иккинчидан, кейинги авлодларни тарбиялаш учун таъсирчан восита сифатида хизмат қилган. Бу гап нафақат ўзбекистонликлар, балки бизнинг ёдгорликларимиз билан танишишга келган барча мамлакат ва халқлар вакилларига тегишли ҳам. Фикримизни исботлайдиган мисоллар ўрта асрларда фаолият юритган кўпгина муаллифлар ва, шунингдек, бугунги кундаги олимларнинг асарларида ҳам учраб туради. Масалан, Абу Наср Форобий ўзининг «Фозил одамлар шаҳри» асарида бу ҳақда: «Ниҳоят, соҳиби қонун, тавоф қилинадиган ерлар, ибодатхоналарга катта эътибор бериши керак, токи улар нураб, бузилиб кетмасин, уларнинг ёмон аҳволга келиши, шаҳар аҳолисининг юракларини ҳамда шаҳар ишларига мутасадди одамларнинг қалбларининг бузилиши, қабиҳлашишига олиб келади», [2.Б.47]дея таъкидлайди.

Бинобарин, кишилар онги, руҳиятига таъсир қилувчи кўпгина моддий коммуникация объектларининг хароб аҳволи салбий маънавий оқибатларга олиб бориши мумкин. Шу ўринда алломанинг яна бир сўзларини келтириш жоиздир: «Шу қатори одамларга зарур бўлган асбоб-ускуна билан таъминлаш, қадамжолар, ибодатхоналар, кошоналар, уруш ҳақида, сўнгра, шартномалар тузиш, чегаралар, динларга мансублик ва динлар ҳақида ёзади». [10.Б.48]Салбий қиёс сифатида биз собиқ совет давридаги Самарқанд, Бухоро ва Хива маданий ёдгорликларининг ёмон аҳволини келтиришимиз мумкин.

Оммавий коммуникация жараёнида ҳар бир инсоннинг баҳайбат биноларни кўриши, тасаввур қилиши натижасида унинг ички дунёси бойиб бориши табиий. Чиндан ҳам бундай оммавий коммуникация орқали ўзлаштирилган маданият кишиларнинг ҳис-туйғулари, фикр ва ғояларининг ривожланишига олиб келадиган кучдир.

Маълумки, Амир Темур давлат раҳбари сифатида шаҳар ва қишлоқлар гўзаллигига, йўллар ётқизилиши, боғлар яратилиши, бозорлар ишлаб

туришига кўп эътибор берган. «Темур тузуклари» асарида таъкидланишича, «хароб бўлиб ётган ерларда коризлар қурсинлар, бузилган кўприкларни тузатсинлар, ариқлар ва дарёлар устига янги кўприклар қурсинлар. Йўлларга кузатувчи ва соқчилар қўйсинлар, ҳар бир работга бир нечта одамни жойлаштирсинларки, йўлларни кузатиш ва сақлаш ишлари шуларга тегишли бўлсин». [1.Б.124]

Ўрта асрларда қобилиятли давлат раҳбарлари, диний пешволар, ҳарбий саркарда ва бошқалар жамоатчилик фикри, кенг омма ўзини қандай сезишининг аҳамияти нақадар муҳим эканлигини яхши тушунган ва унга эътибор бериб келган. Бундай вазифаларни бажаришда маданий моддий коммуникациянинг яққол кўзга ташланадиган воситалари муҳим роль ўйнаган, халқда тегишли кайфият уйғотган, ўз шаҳри, қишлоғи, мадрасаси, масжиди, минораси билан фахрланишига олиб келган.

Энди маданий коммуникациянинг маънавий турларига ўтамиз. Ўзбекистон фанида кўпроқ қабул қилинган меъёрларга мувофиқ, биз ўз таҳлилимизни илм ва таълимдан бошлашимиз мумкин эди, аммо бундай ёндашув ўрта асрларда мавжуд бўлган реал ижтимоий муҳит, ҳақиқий вазиятга унча ҳам тўғри келмас эди. Чунки ўша даврларда маданият, илм, таълим ва бошқа соҳалар энг аввало, диний шаклда ривожланаётган эди. Масалан, Бухоро амири Тоғшоданинг Ислом динини 690 йилдан кейин қабул қилиши [8.Б.93]ушбу ҳудудда маданият гуркираб ривожланишига сабаб бўлди.

Тадқиқотимиз учун танланган даврда Бухоро ислом дунёсида машҳур «Қуббат ул-Ислом» унвонига сазовор бўлган. Ушбу факт дунё миқёсида тан олинган илмий-тарихий манбаларда ўз ифодасини топган. Масалан, «Бухоро тарихи»да ёзилишича: «Марҳум Хожа имом Абу Ҳафс Қабир Бухорий ўша маҳаллада турар эди; у киши Бухородан Бағдодга бориб, марҳум Имом Муҳаммад Ҳусайн Шайбонийга шогирд бўлган». [8.Б.130]

Ўша даврда Бухорода унинг даражасига тенг келадиган илмли киши топилмаган. У Бухоронинг мутааххирлари жумласидан бўлиб, ҳам зоҳид, ҳам олим эди. Ўрта асрларда битилган китобларда ёзилишича, бу ерда

маданиятнинг кенг тарқалиши, маҳаллий имомлар ва уламоларнинг эса дунёга танилиши у кишининг номи билан ҳам боғлиқ.

Яна бир мисол. «Бухоро тарихи»да баён қилинишича, Хожа Имом Абу Ҳафс Кабир Бухорийнинг «ўғли Абу Абдуллоҳнинг илми шу даражада эдики», [9.Б.130]ундан маслаҳат сўраб турганлар. Бу эса отанинг ўз фарзандларига эътиборли бўлганлиги, уларни ҳам маърифатли кишилар сифатида тарбияланганининг далолатидир, яъни, бу сулолавий маданий меросликнинг кўрсаткичидир.

Ўша даврларда темир босма шакл бўлмаганлиги, қўлёзмалар эса кам эканлиги сабабли, халқлар маданиятининг негизини асосан оғзаки ижод намуналари ташкил этган эди. Бу ҳақда Абу Райҳон Берунийнинг «Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар» асарида қуйидаги сўзлар бор: «Асарни ёзишга бошлаб айтаманки, мендан сўралган нарсага етказувчи воситаларнинг энг муҳими – қадимги миллатлар ҳақидаги ривоятлар, ўтмиш авлодлар тўғрисидаги хабарларни билишдир, чунки буларнинг кўпчилиги у миллатлар авлодидан ва уларнинг расму-русум ва қоидаларидан иборатдир».[3.Б.40]

Табиийки, ўша вақтларда оғзаки коммуникация ёзмага нисбатан анча кенг ривожланган эди, аммо улар ҳақидаги маълумотлар бизга фақат ёзма манбалар орқали етиб келган. Беруний, Форобий, ибн Сино ва бошқа олимлар асарларида халқнинг кўп асрлик оғзаки илмий ва адабий анъаналар тизими, образлари ва ғоялари ўз аксини топган. Натижада ушбу китоблар кўп авлодларни гуманизм, бағрикенглик руҳида тарбияланган, маданиятли одамлар бўлишига ундаган. Мазкур асарларнинг тарбиявий аҳамияти бугун республикамизда яшаётган ёшлар, бутун аҳоли учун ҳам баланд десак, хато қилмаймиз. Чунки улар минг йилдан кўпроқ даврдаги халқ тажрибасини ўзида мужассамлаган.

Ўз асарларини тайёрлашда муаллифлар илмий, тарихий китоблар, подшоҳ ва саркардаларнинг зафарномаларидан, дипломатик ёзишмалардан, сиёсий йиғинлар баённомаларидан, қисқаси турли ахборот манбаларидан фойдаланганлар. Бундай манбалар сифатида шахсий суҳбат, кузатув, саёҳат,

турли ҳужжат ва буюмлар, оғзаки мулоқотлар ҳамда бошқа воситалар хизмат қилган.

Биз ўрганаётган асарларда муаллифлар ўз ғоя ва шахсий фикрлари билан чекланиб қолмасдан, балки халқ ичида юриб одамлар билан учрашган, реал воқеаларнинг гувоҳи бўлган, қулоқ билан эшитиб ва кўз билан кўрганларини, ёзиб олиб, ҳақиқий ҳаётни акс эттиришга ҳаракат қилган.

Маданий коммуникациянинг энг улуғ намунаси сифатида китобни таърифласак, адашмаймиз. Агар бундай китоблар саноқли бўлганида эди, уларни оммавий коммуникация воситаси деб баҳолашнинг иложи бўлмасди. Ҳамма гап шундаки, бундай китоблар қўлёзма бўлса-да, жуда кўп муаллифлар томонидан ёзилиб, ўнлаб юзлаб, айрим пайтларда эса ундан ҳам кўп нусхаларда кўчирилган. Натижада китоб ўрта асрларда мусулмон дунёсида халқлар маданиятини ривожлантиришнинг энг йирик воситасига (каналига) айланган.

Китоб халқнинг ҳаётий фикрлари ва тажрибасини ўзида акс эттирган буюк ахборот хазинасидир. Ўша даврларда ҳам китобда бундай қудратли куч борлигини кўпчилик жуда яхши тушунган. Китобга муносабат бир текис бўлмаган. Бир томондан, асарларни ёзиш ва кўпайтиришга ҳаракат қилинган бўлса, иккинчи томондан, уларни йўқотиш ҳам вақти-вақти билан авж олиб турган. Афсуски, ўша даврларда китобларни йўқ қилиш, ёқиб юбориш каби ҳодисалар одатий ҳол бўлиб, улар маданий фожеаларга ҳам олиб келган. Бу, албатта, ғоявий курашнинг далолатидир. Ҳар бир даврнинг ўзига хос тарздаги ғоявий курашлар жўшқинлиги бугунгидан паст бўлмаган. Мисол сифатида мусулмон дунёсида энг йирик ва машҳур Александрия кутубхонаси икки марта христианлар, бир марта араблар томонидан ёқиб юборилганлигини айтиш мумкин. «Авесто» китоби ҳам Искандар Зулқарнайн томонидан ёқиб юборилганлиги ҳақидаги маълумотлар бор. «Ҳиндистон» асарида эса шундай фактга дуч келамиз: «Искандар ва унинг ворислари румликлар томонидан (эронликлар) рағбат қилган барча илмий китоблари куйдирилиб, ҳаёт воситаси бўлган ва фахр қилинадиган гўзал санъатлари барбод этилган эди».[4.Б.147]

Искандар Зулқарнайн каби саркарда ва подшоҳлар улар забт этган халқлар маданияти ва китобларининг сақланишини хоҳламаган. У китоблар қанчалик тез йўқ қилинса, бизнинг маданиятимизга, динимизга халқ шунчалик тез эътиқод қила бошлайди деган, фикрда бўлган.

Китоб ёзувчиларни Абу Райҳон Беруний шундай ифодалайди: «Пурона китобларини риши деб аталадиган гуруҳ ишлаган. Бу китобларнинг кишилар оғизларидан менга эшитилгани қуйидагилар: «Оди-пурона, яъни энг аввалги (пурона); 2. Мачья-пурона, яъни балиқ; 3. Кўрма-пурона, яъни тошбақа» [4.Б.110] ва бошқалар, жами 18.

Демак, қадим замонларда ҳам кишилар бир-бирларига турли афсоналар, латифалар айтишган, хабарларнинг баъзи бирлари ҳаётий воқеалар бўлса, бошқалари тўқима бўлган. Лекин уларнинг барчаси оммавий коммуникациянинг у ёки бу шаклини ифодалайди. Китобдан таралаётган зиё ҳақида Абдураззоқ Самарқандий шундай деб ёзади: «Ахборотлар чеҳраси ва ёдгорликлар рухсорида маъний ҳарфлари ва бинолар изларидан бирор асар (мавжуд) экан, бу китобнинг ҳам ёрқин нурлари барча уфқларга худди офтоб шуъласидек ёруғлик бағишлаб турсин ва унинг жаҳонга нур сочувчи талъати олам атрофида кундуз ёруғлигидек жилолансин; мақсад жавҳарлари олий ҳимматга мувофиқ тартибда терилсин ва саодат офтоби исталган тарзда замона чеҳрасида порласин». [10.Б.50] Умуман олганда, ушбу китоб ўзининг эстетик хусусиятлари билан бошқаларидан ажралиб туради.

Инсоннинг маданий тарбияси кўп вақт талаб этадиган жараён. Форобий кўрсатишича, Афлотун ахлоқий-маданий фазилатларни кенг омма томонидан қандай ўзлаштирилиши кераклиги ҳақида қуйидагича ёзади: «Бундай яхши одатлар вақтинча ўзлашган бўлади, чунки жамиятлар ва барча одамларда одатлар узоқ муддат ўтиб ўзлаштирилади. Адолатли, пок, жасур бўлишга одат қилиш, шу билан бирга ёмон қилиқлардан қутулиш учун ҳам маълум муддат ўтиши керак. Бу вақт давомида инсон ўзининг ёмон қилиқларидан воз кеча олади. Агар одамда туғма, кучли ғурур туйғулари бўлмаса, у ҳолда ўша одам ўз руҳини машқ ила тарбиялаши зарур, чунки ўзи севган инсоннинг кўп жиноятларини сезмаслик одамнинг туғма хислатидир». [10.Б.36] Албатта,

ушбу фикрдаги тарбия жараёни энг аввало, оилавий мулоқотларда, маҳаллалардаги муносабатларда ёки кенгроқ қилиб гапирсак ижтимоий коммуникациялар ёрдамида амалга оширилади.

Маданий коммуникация нормаларига риоя қилмаган шахслар, айниқса, раҳбарлар вақти келиб, албатта инқирозга учраши ҳақида кўп гувоҳлар бор. Жумладан, Низомиддин Шомий ҳадисдан иқтибос келтириб қуйидагича ёзади: «Ҳақиқатда Тангри ҳазрати баланд ҳимматлилик ва кенг табиатлиликка алоқадор кишиларни дўст тутади. Сустлик ва паст ҳимматлиликка тортадиган ишларни душман тутади. Бу сўзлардан ғараз шулки, амир Ҳусайн паст ҳимматлик мақомига қадам қўйиб, тубан фикрлар қилганлиги учун охир-оқибат, ўз ҳиммати ниҳоясига етди».[11.Б.49] Бундай фикрлар бошқа асарларда ҳам учрайди. Албатта, киши кўзи ўнгида намоён бўлаётган ўзгаришларга бефарқ бўлиши мумкин эмас, чунки паст ҳимматлилик халқ орасида кишининг обрўсини тушириб қўяди, кимки давраларда ўзини ҳимматсиз қилиб кўрсатса, яъни арзимаган фойда учун ғурурини унутса, атрофидагилар орасида унинг ҳурмати йўқолади. Бундай сўзларда маданиятнинг асл маъноси мужассамлашган.

Аёлларнинг кучли жинс вакиллари билан тенгма-тенг ҳуқуққа эга бўлиш жараёни юртимизда XX аср бошларидан авж олди. Сабаби фарзанд тарбиялаётган оналарнинг ўзлари ҳам зиёли бўлиши лозимлигини кўпчилик тушуна бошлаган эди. Турмуш ва оила одобларига оид рисолалар кенг тарқала бошлади. Аёлларимиз ҳам оилани, ҳам касб-ҳунарни бирдек бошқариб, жамият учун керакли шахсларга айландилар. XIX аср охири ва XX аср бошларининг етакчи маърифатпарварлари М. Беҳбудий, А. Фитрат, А. Авлоний хотин қизларнинг жамиятдаги ўрни борасида кенг фикрлар билдирдилар. Масалан, Фитрат ―Оила асарида шундай фикрлар бор: ―Аёлларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллиги миллий озодлик, эрк учун зарур: аёллар фақат уй-рўзғор, бола тарбияси билан банд қолмаслиги керак, - дейди. Аѐлларнинг ҳуқуқлари албатта, дин ва миллий қадриятлар билан ҳам боғлиқдир. Ислом дини кириб келгунга қадар қизлар туғилибоқ тириклайин ўлдирилгани кўпчиликка маълум. Муқаддас Ислом дини ҳамиша аѐлларни

эъзозлашга буюради. Жаннат оналар оѐғи остидадир, деган нақл асрлар оша ўз мавқени йўқотгани йўқ. Ислом таълимоти аёлларни илм олиш, меҳнат қилиш, мерос ҳуқуқи, жамият тараққиётида фаол қатнашишда эркаклар билан тенг ҳуқуқли қилди. Ҳадисларда илм олиш ҳар бир муслим ва муслимага хосдир, дейилган. Исломда оила, никоҳ, мерос масалаларида аёлга кўпроқ ён берилади, никоҳсиз яшашга рухсат берилмай, шу тариқа аёлнинг ҳуқуқи таъминланади. Никоҳ шартларидан бўлмиш – маҳр ҳам айнан а

ёлларнинг фойдаси учун жорий этилган. Хулоса сифатида айтишимиз мумкинки, ўрта асрларда маданий коммуникациянинг иккала – моддий ва маънавий турлари ҳам муҳим аҳамиятга эга эди. Чунки, оғзаки сўздан ташқари, барча боғланишларни моддий коммуникация деб айтишга ҳақлимиз. Масалан, маънавият манбаси сифатида баҳолаб келаётган китоб ҳам қоғоз, мато ва бўёқдан иборат моддий жисмдир. Тарихий асарларнинг ҳар бирида ҳам мадраса биносидан кўра маънавият кўпроқ деб айтолмаймиз, чунки мадраса, масжид, миноралар ҳам инсоният маданиятини ўзида акс эттирган, кўп маънога эга бўлган буюк китоблардир.

Буюк соҳибқирон Амир Темур тузукларида ―Аёлларга имкон қадар илиқ муомалада бўлишга ҳаракат қилдим", дейилган. Аёл азалдан мўътабар зот сифатида эъзозланувчи табиатнинг нозик хилқати. Аёл бир қўли билан дунёни, бир қўли билан бешикни тебратадиган, қирқ жонини ишга солиб, оилам, болам, чақам деб тиним билмайдиган мавжудот. Аёлнинг бахти – жамият тараққиѐтининг асоси десак, муболаға бўлмайди. Бугунги кунда жамиятимизда аёлларимизнинг ҳар томонлама эркин, бахтли ҳаёт кечиришлари ҳамда тадбиркорлик билан шуғулланишлари учун ҳамма имкониятлар ва шарт-шароитлар яратилган.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

[1]. Амир Темур. Темур тузуклари. Форсчадан А. Соғуний ва Ҳ. Кароматов таржимаси. Б. Аҳмедов Таҳр. остида. – Т.: “Ғафур Ғулом”, 1996. – 344 б.

[2]. Байхаки, Абул Фазл. История Масъуда (1040-1041) М.: «Наука», 1969. – 983 б.

[3]. Беруний Абу Райҳон. Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар. // Танланган асарлар. Т. 1. – Т.: “Фан”, 1968., 2020 – 465 б.
[4]. Беруний Абу Райҳон. Ҳиндистон. // Танланган асарлар. Т. 2. – Т.: “Фан”, 1968. – 495 б.
[5]. Бобур, Заҳириддин Муҳаммад. Бобурнома. Т.: Юлдузча. 1989. – 368 б.
[6]. Мец А. Мусульманский Ренессанс. – М.: “Наука”, 1973. – 472 б.
[7]. Низомиддин Шомий. Зафарнома. Т.: Ўзбекистон.1996. – 527 б.
[8]. Наршахий, Абу Бакр. Бухоро тарихи. // Самария / Абу Тоҳирхожа. Ьухоро тарихи / Наршахий. Шажараи Хоразмшохий / Баёний. Фарғона тарихи / Ибрат. / Тарихий эссе / Таҳрир ҳайати: Б. Аҳмедов ва бошқ. – Т.: “Камалак”, 1991. – Б. 82-174.
[9]. Самарқандий Камолуддин Абдураззоқ. Матлаи саъдайн ва Мажмаи Баҳрайн. Т.: “Фан”, 1969. б.
[10]. Форобий, Абу Наср. Фозил одамлар шаҳри. – Т.: “Халқ мероси”, 1993. – 223 б.
[11]. MEDIA MATN TARJIMASIDA LINGVOMADANIY VA SOTSIOLINGVISTIK ASPEKTLAR “Uzbekistan-China: development of cultural, historical, scientific and economic relations” VOLUME 2 | SPECIAL ISSUE 26 ISSN 2181-1784 SJIF 2022: 5.947 | ASI Factor = 1.7